

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Bryggjänst under fartygsförlagd utbildning

En kvalitativ studie om hur handledare och sjökaptensstudenter upplever den handledda bryggjänsten ombord

Författare: Patrik Bergström

Handledare: Gesa Praetorius

Examinator: Karin Lundberg

Termin: VT2018

Ämne: Självständigt arbete

Nivå: 10 hp

Kurskod: 1SJ51E

Linnéuniversitetet

Sjöfartshögskolan i Kalmar

Utbildningsprogram:	Sjökaptnsprogrammet
Arbetets omfattning:	Självständigt arbete om 10 hp
Titel:	Bryggjänst under fartygsförlagd utbildning <i>En kvalitativ studie om hur handledare och sjökaptensstudenter upplever den handledda bryggjänsten ombord</i>
Författare:	Patrik Bergström
Handledare:	Gesa Praetorius

Sammanfattning

Syftet med den här studien är att undersöka sjökaptensstudenternas och handledarnas upplevelser av den handledda bryggjänsten ombord under sin fartygsförlagda utbildning. Genom en kvalitativ intervjustudie, som genomfördes med totalt åtta respondenter varav fyra handledare samt fyra sjökaptensstudenter, tydliggjordes flera aspekter och upplevelser gällande den handledda bryggjänsten ombord.

Resultatet visar att praktikperioden kan skilja sig från fartygstyp till fartygstyp beroende på hur mycket av vakthavande styrmans uppgifter de tillåter studenten att utföra samt hur engagerad och intresserad studenterna är. Respondenterna ansåg att en avsaknad av struktur och standardisering av praktiken förelåg samt ett gemensamt mål för studenterna.

Det framkom även en förhoppning från handledarna om förbättringar såsom att studenterna bör i förväg läsa på relevant teori innan de kommer ombord, ta egna initiativ och engagera sig mer och ta ansvar för sin egen praktik och inläring.

Nyckelord:Handledning, handledare, fartygsförlagd utbildning, utbildning, sjöfart, praktik

Linnaeus university

Kalmar Maritime Academy

Education programme:	Master mariner programme
Thesis level:	Independent thesis of 10 credits
Title:	Watchkeeping during ship-trained internship. <i>A qualitative study on how tutors and students experience the supervised watchkeeping onboard</i>
Author:	Patrik Bergström
Supervisor:	Gesa Praetorius

Abstract

The aim of this study is to investigate nautical science students' and supervisors' experiences of their supervised on-board training. A qualitative interview study, conducted with a total of eight respondents, of which four supervisors and four naval students, clarified several aspects and experiences regarding the on-board training.

The results show that the on-board training may vary depending on ship type, on how much of an officer's duties supervisors allow the students to perform and on how committed and interested the students are. Furthermore, the respondents also highlighted that the learning experience can potentially improve if students prepare with relevant reading before coming on board, showing own initiative by engaging more and taking responsibility for their own training/learning outcome.

Keywords: Supervising, supervisor, on board training, education, shipping, internship

Förord

Författaren vill tacka de intervjuade för att de tog sig tid för att intervjuas. Ett särskilt tack till min handledare Gesa Praetorius för professionell handledning och stöttning under arbetets gång.

Innehåll

Sammanfattning	i
Abstract	iii
Förord	iv
Innehåll	v
Ordlista	vii
1 Inledning	1
2 Bakgrund	2
2.1 Utbildning	2
2.2 Fartygsförlagd utbildning	3
2.2.1 Handledaren ombord	4
2.3 Handledning	5
2.3.1 Handledningens syfte	6
2.3.2 Handledarens roll	6
2.4 Tidigare forskning om praktiska moment i utbildningen	7
2.4.1 Sammanfattning	8
3 Syfte	10
3.1 Frågeställningar	10
3.2 Avgränsningar	10
4 Metod	11
4.1 Metodval	11
4.1.1 Litteratursökning	11
4.1.2 Semistrukturerad intervju	11
4.2 Genomförande	12
4.2.1 Deltagare	12
4.2.2 Intervjuerna	13
4.3 Analys	13
4.4 Etiska överväganden	13
5 Resultat	15
5.1 Sjökaptnsstudenter	15
5.1.1 Hur gick det till på din senaste FFU?	15
5.1.2 Vad är handledarens roll under den handledda bryggjtjänsten?	16
5.1.3 Vad är studentens roll under den handledda bryggjtjänsten?	17
5.1.4 Vad kan förbättras kring handledningen?	18
5.1.5 Vad kan studenten förbättra?	18
5.2 Handledare	19
5.2.1 Vad är handledarens roll under den handledda bryggjtjänsten?	19

5.2.2	<i>Vad är studentens roll under den handledda bryggjtjänsten?</i>	20
5.2.3	<i>Vilka uppgifter utför studenten på bryggan?</i>	20
5.2.4	<i>Har eleven fått agera självständigt och till viken uträkning?</i>	21
5.2.5	<i>Vad kan förbättras kring handledningen?</i>	22
5.2.6	<i>Vad kan studenten förbättra?</i>	22
6	Diskussion	24
6.1	Resultatdiskussion	24
6.1.1	<i>Hur FFU vanligtvis upplagd?</i>	24
6.1.2	<i>Hur är en handledd bryggjtjänst upplagd?</i>	25
6.1.3	<i>Hur kan den handledda bryggjtjänsten förbättras?</i>	27
6.2	Metoddiskussion	29
6.2.1	<i>Semistrukturerade intervjuer</i>	29
6.2.2	<i>Studiens validitet och reliabilitet</i>	30
7	Slutsats	31
7.1	Vidare forskning	32
	Referenser	33
	Bilagor	I
	Bilaga 1 – Respondenter	I
	Bilaga 2 – Intervjumall för handledare	II
	Bilaga 3 – Intervjumall för studenter	III

Ordlista

BRYGGTJÄNST:	Arbete som utförs på bryggan ombord på fartyg.
FFU:	Fartygsförlagd utbildning.
LOGGBOK:	Är en bok där man löpande, i kronologisk ordning, antecknar uppgifter om vad som händer ombord på ett fartyg vid specifika tillfällen.
NAVIGERA:	Framförandet av en farkost.
ROROFARTYG:	Roll On Roll Off fartyg. Är lastfartyg som är konstruerade för att fartygets last lätt ska kunna köras ombord och i land.
ROPAXFARTYG:	RoRopassagerarfartyg är en färjeform där ro-ro-fartygets lastkapacitet kombineras med passagerarfärjornas komfort.
STCW-KONVENTIONEN:	En internationell konvention som handlar om normer för sjöfolks utbildning, certifiering och vakthållning.

1 Inledning

Efter avslutade studier på en av Sveriges två högskolor som bedriver utbildningar för sjökaptener erhåller den nyexaminerade klass V-behörigheten, vilket är den högsta behörighet som en student utan tidigare erfarenhet av sjöfart kan läsa sig till (Transportstyrelsen, 2011). Men vägen dit är fyra år lång och innefattar ett års praktik ombord på olika fartygstyper.

Sjöpraktiken utgör sammanlagt ett år av utbildningen som innefattar såväl praktik på däck med däcksbesättningen som med styrmännen på bryggan. Ju längre in i utbildningen man kommer desto mer ligger fokuset på att lära sig styrmännens arbetsuppgifter såsom lastplanering och navigering. En ansenlig och betydelsefull del av praktiken är bryggjtjänsten, där studenten ska tillsammans med sin handledare ombord genomföra de uppgifter som en vakthavande styrman utför, vilket främst innefattar att säkert framföra fartyget (Alandia marine, 2018).

Handledningen är en stor och viktig del i lärandet under praktikperioden och handledaren är en stor faktor hur framgångsrik utbildningsperioden blir (SveMin, 2015). Handledningen och relationen mellan student och handledare under praktiken kan påverka hur studenten upplever sin placering, sitt lärande, synen på sig själv och sin framtida yrkesroll. Om handledningen skiljer sig betydligt åt från praktikplats till praktikplats kan man inte säkerställa att varje student får de kunskaper som en fartygsförlagd praktik ska tillföras vilket är att de tillämpa de praktiska kunskaperna till utbildningen.

För att säkerhetsställa att handledningen ombord är lika för alla studenter bör en kvalitativ studie om handledare och studenternas upplevelser om den handledda bryggjtjänsten genomföras.

2 Bakgrund

Denna del ger läsaren viktig information och fakta för att skapa en tydligare förståelse för studiens ämne och syfte. Här beskrivs kort om den fyraåriga sjökaptensutbildningen och dess fartygsförlagda praktik följt av en redogörande beskrivning om handledning

2.1 Utbildning

Linnéuniversitetet Sjöfartshögskolan i Kalmar och Chalmers tekniska högskola i Göteborg är Sveriges två högskolor som bedriver utbildningar inom sjöfart. Dessa är godkända enligt Transportstyrelsen och bedriver utbildningen enligt STCW-konventionens riktlinjer.

Sjökaptensorgrammet syftar till att utbilda sjökaptener för tjänstgöring inom såväl nationell som internationell handelssjöfart.

Sjökaptensexamen ger studenterna ett nautiskt kunnandeför att, efter några års yrkeserfarenhet inom handelssjöfart, operativt kunna ansvara för besättning, fartyg, last och passagerare (Linnéuniversitetet, 2018).

Utbildningen varvas mellan teoretiska studier och praktiska moment. Navigation, hantering av last och gods, säkerhet samt ett genomgående fokus på ledarskap och teamwork kännetecknar programmets huvudämnen (Chalmers tekniska högskola, 2018).

Förutom den teoretiska utbildningen, krävs det så kallad sjötid för att kunna arbeta till sjöss. Sjötiden är ett krav som eleven måste ha för att sedan kunna arbeta som styrman. ”En sjödag är en dag när sjömannen är i tjänst och fartyget är i drift, inklusive normala hamnuppehåll, om sjömannen befinner sig ombord” (Transportstyrelsen, 2018).

Sjötiden erhåller studenten genom den fartygsförlagda utbildningen (Linnéuniversitetet, 2018).

Efter avslutade studier samt fullbordad sjöpraktik erhålles behörigheten klass V som gör det möjligt för den nyexaminerade att anställas som styrman i obegränsad fart ombord på valfri fartygstyp (Transportstyrelsen, 2011).

2.2 Fartygsförlagd utbildning

Under det fyraåriga sjökaptensprogrammet kommer studenten att utföra 360 dagar fartygsförlagd utbildning uppdelat under programmet (Chalmers tekniska högskola, 2018). Dessa 360 dagar är i enlighet syftet med utbildningen begränsad till fartyg över 1600 brutto (Transportstyrelsen, 2013).

Transportstyrelsen (2013) rekommenderar att studenten under sin utbildning praktiserar på minst tre olika fartygstyper och med följande begränsningar

- ”Bogserfartyg: Max 28 dagar varav minst 90 % i sjön.
- Passagerarfartyg i närfart: Rekommenderar högst två-tre månader.
- Isbrytare: Rekommenderar högst två-tre månader. Hänsyn ska också tas till säsong.
- Specialfartyg: Rekommenderar högst två månader.
- Bunkerfartyg: Rekommenderar högst en månad ”

(Riktlinjer för fartygsförlagd utbildning, s.2).

Den fartygsförlagda utbildningen är indelad i tre perioder. I enlighet med Linnéuniversitetets avhandling Fartygsförlagd utbildning – Sedan 1989 (2018) så innefattas så väl praktiska- som teoretiska studier och beskrivs följande: första perioden inkluderar ordinarie däckarbete (matrosarbeten) och ska ge studenten inblick i funktioner och uppgifter i andra avdelningar ombord. Andra perioden ska studenten vara med och utföra arbetsuppgifter som vakthavande styrman har till sjöss och i hamn och i begränsad omfattning vara med på däck och utföra däckarbete. Vidare ska studenten introduceras till de arbetsuppgifter överstyrman utför gällande lasthantering och planering ombord. Tredje perioden ska studenten fokusera på de arbetsuppgifter som vakthavande styrman utför till sjöss och i hamn, samt i utökad omfattning vara med och utföra överstyrmans arbetsuppgifter. De ska också introduceras för befälhavarens arbetsuppgifter.

Varje studerande ska ha med sig en praktikkbok ombord. I denna praktikkbok finns varje arbetsuppgift som bör genomföras av studenten uppspaltade och uppdelade. Uppgifterna är baserade på kursinnehållet i skolan, det vill säga att man utför teoretiskt lärd kunskap i praktiken. Denna kursbok går studenten igenom tillsammans med sin

handledare som ska kontrollera att studenten har kunskapen som krävs (Linnéuniversitet; Chalmers tekniska högskola, 2016).

2.2.1 Handledaren ombord

Handledarens uppgifter under den fartygsförlagda utbildningen enligt Linnéuniversitet (2018) är att introducera och informera studenten när denne kommer ombord fartyget. Detta kallas för familialisering och inkluderar att informera studenten om fartygets säkerhetsplan, säkerhetsutrustning, livbåtstationer osv. (Linnéuniversitet; Chalmers tekniska högskola, 2016).

Fortsatt under studentens tid ombord är handledarens uppgifter att visa, instruera och öva samt att planera, bedöma och anpassa den fartygsförlagda utbildningen för varje student.

Enligt Transportstyrelsen (2013) ska praktiken enbart fullgöras på fartyg där den utsedde handledarens arbetsbelastning är sådan att utrymme finns att ge eleven den assistans som är nödvändig för att kunna genomföra utbildningen i enlighet med studentens utbildningsjournal.

Vidare ska handledaren erhålla information innan studenten kommer ombord av redare eller rederiet om studentens aktuella utbildningsmål och kunskap. Handledaren organiserar det praktiska genomförandet och ansvarar för att utbildningen ombord genomförs på effektivaste sätt och är i överensstämmelse med anvisningarna i studentens praktikbok, vidare ska handledaren kontrollera att studenten behärskar uppgifterna i denna (Transportstyrelsen, 2013).

För att kunna kvalificera sig som handledare för ombord träning skall personen i fråga ha:

- ”känedom om utbildningsprogrammet och en förståelse för de specifika utbildningsmål som gäller för den träning som genomförs
- vara kvalificerad för den uppgift som träningen avser”

(Linnéuniversitetet, 2018).

Personer som ansvarar för övervakning av ombord träning av sjöfolk som avses användas för certifiering i enlighet med konventionen skall ha full förståelse för de

utbildningsprogram och de mål som gäller för varje typ av träning som genomförs (Linnéuniversitetet, 2018).

2.3Handledning

Handledning beskrivs i Nationalencyklopedin (2018) som ett typ av praktisk-pedagogiskt stöd som ges kontinuerligt under utbildning eller praktik. Enligt Tveiten (1999) kan handledning definieras som en pedagogisk och relationsrelaterad process. Fokus ligger på lärandet för den personen som handleds och personen i fråga har själv de bästa förutsättningarna för att finna ett sätt som passar hen bäst.

Lauvås och Handal (2015) belyser handledning utifrån tre handledningstraditioner som beskrivs följande:

- Terapitraditionen, där man fokuserar på problem eller felaktigheter hos den handledde och lägger stor vikt vid känslor eller känslomässiga reaktioner hos den handledde.
- Hantverkstraditionen, här ses handledare som en mästare och den handledde är lärlingen. Mästaren visar hur man genomför ett arbete och lärlingen ser på för att senare prova på, mästaren rättar och korrigerar tills det blir godkänt
- Handledning och reflektion syftar till att utveckla professionellt yrkesverksamma genom en växling mellan handling och reflektion över denna handling. Handledarens roll är att vara förstående och se till den handleddes kompetenser och kunskaper

Vidare betonar Lauvås och Handal (2015) det faktum att handledning är ett omfattande begrepp som inbegriper en rad olika faktorer och de är noga med att poängtera att deras beskrivning säkerligen ses med stor oenighet av individer, länder och professioner.

Bladini (2004) beskriver att det förekommer handledning i olika sammanhang. Som exempelvis handledning som erbjuds studenter under utbildning, inom lärlingsutbildningar och yrkesverksamma i människovårdande yrken. I denna studie är det handledning som erbjuds studenter under utbildning som studeras. Vidare delar Bladini (2004) in handledning i två förfaranden. Det ena är att handledning är ett verktyg för att förändra den handleddes situation och det andra är för reflektion. Hon

benämner att handledningen kan leda till att de handledda ökar sin förståelse inför vad som är problemet men också vad som kan vara en lösning.

2.3.1 Handledningens syfte

Pertoft & Larsen (2003) menar att handledningens övergripande syfte är att behålla och vidareutveckla yrkeskunnandet. Enligt Gjems (1997) är handledningen ett medel för kompetensutveckling, ett slags redskap för att ta vara på och utveckla yrkesmässig kompetens som utgår från de behov av kunskap som den medverkande själva definierar. Vidare menar Göthman (Motivation.se, 2011) att syftet med handledning är att genom reflektion kring omvårdnadsarbetet stärker din yrkesidentitet och redogör som följande:

Du får tillfälle att samtala om svåra situationer som uppstår i ditt arbete och som du genom fördjupad kunskap kan reflektera kring. Detta i sin tur bidrar till yrkesmässig och personlig växt. Man får därigenom ett redskap för att knyta ihop teori och praktik. /.../. Du får större insikt i hur du själv och andra tänker, känner och reagerar. Det blir lättare att sätta gränser och hantera mötet med människor. Du vågar stå upp för det du tror på.

2.3.2 Handledarens roll

Näslund (2004) benämner olika handledarroller och menar att en handledare kan vara undervisande som en lärare. Då har handledaren mer kunskap men inte nödvändigtvis mer erfarenhet av situationen. En handledare kan också vara en stödjande person där man får en klapp på axeln och få stöd ifrån. Den tredje typen av handledarroll är en styrande roll där man får handledning från någon som vill åstadkomma förändring i arbetssättet. Även Bladini (2004) beskriver handledarens roll. Här beskrivs den första handledarrollen som ett sätt att få stöd från. Handledarens roll är att lyssna och bekräfta de handledda.

Den andra handledarrollen hjälper den handledda med reflektion och perspektivutvidgning. Handledaren ska hjälpa de handledda att se nya möjligheter och nya lösningar på situationer.

Enligt SveMin (2015) är handledarens roll att med hjälp av sin erfarenhet lära ut arbetsmomenten och rutinerna på arbetsplatsen. Dess främsta uppgift är att instruera och

lära ut men också att lyssna och ta till sig. Handledaren har en stor roll och är en stor faktor hur framgångsrik utbildningsperioden blir (SveMin, 2015). Enligt SveMin bygger en lyckad praktik på följande faktorer:

- ”att studenten får hjälp och instruktion
- att studenten möts med respekt
- att handledaren är en god förebild
- att handledaren lyssnar på studenten
- att handledaren håller reda på och kontrollerar vad studenten gör
- att handledaren ger beröm och kritik
- att handledaren ställer tydliga krav och förväntningar
- att handledaren är tolerant och tålmodig”

(Tips och råd till handledare för praktikanter, s.5).

2.4 Tidigare forskning om praktiska moment i utbildningen

Nord (2012) nämner i sin studie av verksamhetsförlagd utbildning för anestesijuksköterskor att en modell som inkluderar handledning och lärande spelar en avgörande roll för meningsfull och ökande självständig träning och ett fördjupande lärande. Studien visar att reflekterande samtal, såväl enskilt som i grupp, ger stimulans till ökat lärande och förmågan att utföra yrkesuppgifterna utvecklas

I studien Styrmannens synpunkt på utbildningen (Oksanen, 2011) där författaren intervjuat tidigare sjökaptensstudenter som 2011 var styrmän hur deras tidigare praktik varit, påverkas praktiken som en helhet delvis av vilka handledare man har haft ombord och dess personkemi samt att mycket är upp till varje praktikant hur mycket man lär sig. Ifall man som elev visar intresse för att lära sig får man också bättre respons av handledaren. Men det här är en svår fråga att dra några slutsatser av eftersom det hänger mycket på de inblandade personerna (Oksanen, 2011).

I en annan studie Återkoppling av sjöpraktik (Karlsson & Skoglund, 2014) återkommer betydelsen av att ha en bra handledare på sin fartygsförlagda praktik. Där nämner de i resultatet från en intervju att flera studenter åkt hem på grund av en tuff relation med

handledaren. De tar också upp att feedback från handledare till student kan ha en stor betydelse. Karlsson och Skoglund (2014) skriver vidare att:

De påpekar att feedback är viktigt, att man får bekräftelse och mer säkerhet på sin plats och att återkoppling kan ge ett kvitto på förvärvat kunskap och visat engagemang.

Den tredje studien Lärarstudenters upplevelser av den verksamhetsförlagda utbildningen av Larsson och Skäryd (2009) behandlar lärarutbildningens verksamhetsförlagda utbildning (VFU) där framkommer det likväl handledarens samt handledningssamtals påverkan för en lyckad praktik. De berör också aspekter som till exempel studentens egen inställning, och att högskolan ger tydliga instruktioner om vad som förväntas av en VFU-student.

En studie som intresserar sig för samspelet mellan handledaren och studenten är Hultman, Schoultz och Stolpe (2011). I sin artikel, i Pedagogisk Forskning i Sverige (2011, vol. 22), undersöker de hur handledare och student kommunicerar. Huvudsyftet med artikeln är att få syn på studentens utveckling och lärande och särskilt på hur lärarstudenten skapar mening i övergången mellan teori och praktik.

En kompletterande studie som Östman presenterade 2012, Handledarens attityd till studenter under fartygsförlagd utbildning. I den studien intervjuas befäl som är aktiva som handledare för studenter ombord. Flera av dessa säger att de upplever att det saknas bra rutiner för hur handledare utses och att detta sker informellt, ibland utan att de ens blir tillfrågade om de vill ta på sig denna extra uppgift. Handledarrollen känns därför ibland påtvingad vilket leder till att de inte upplever att de engagerar sig till fullo för att studenten skall få en så bra handledning som möjligt. Därutöver upplever flera att stödet från arbetsgivaren inte är fullgott och att denne även brister i engagemang och inte visar uppskattning för det extra arbete som en handledare lägger ned i denna roll ombord (Östman, 2012).

2.4.1 Sammanfattning

Sammanfattningsvis i tidigare forskning återkommer betydelsen av en bra handledning i verksamhetsförlagd utbildning. Avsaknad av en bra handledning kan resultera i en dålig

praktikperiod och i värsta fall att studenterna lämnar praktikplatsen. Regelbundet återkommande var också vikten av regelbunden feedback från handledaren som stärker studentens självförtroende och kemi mellan handledare och student.

Faktorer som påverkar praktiken var delvis av vilka handledare man har haft ombord och deras personkemi, engagemang från både handledare och studenten samt kommunikationen mellan parterna. Det kom också fram att vissa befäl ombord fartyg känner sig påtvingade att vara handledare och att detta ledde till att de inte upplever att de engagemang som behövs för att ge studenten den handledning de behöver.

3 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka sjökaptensstudenternas och handledarnas upplevelser av den handledda bryggjtjänsten ombord under den fartygsförlagda utbildningen (FFU).

3.1 Frågeställningar

För att uppnå syftet har studien tre huvudsakliga frågeställningar:

1. Hur är FFU vanligtvis upplagd?
2. Hur är en handledd bryggjtjänst upplagd?
 - a. Vad har handledaren för roll?
 - b. Vad har studenten för roll?
3. Hur kan den handledda bryggjtjänsten förbättras?

3.2 Avgränsningar

Under perioden januari 2018 till Mars 2018 har den här studien genomförts som en del av sjökaptensprogrammet vid Linnéuniversitetet, Sjöfartshögskolan i Kalmar.

Studien är avgränsad till att endast innefatta studenter som studerar sista året på Chalmers tekniska högskolas 4-åriga sjökaptensprogram eller Linnéuniversitetet Sjöfartshögskolan Kalmar 4-åriga sjökaptensprogram.

Studien behandlar endast handledare som är av svenska nationalitet samt är verksamma i svenska rederier med svensk flagg, således avgränsas från andra nationaliteter än Sverige.

4 Metod

Nedan kommer motiveringar kring de metodval som gjorts samt beskrivning om hur empirin har samlats in och därefter en redogörelse hur intervjuerna har analyserats. Avslutningsvis följer studiens etiska överväganden.

4.1 Metodval

Nedan beskrivs vilka metoder som används samt motiveringar kring metodvalet.

4.1.1 Litteratursökning

Studien inleddes genom en systematisk genomgång av litteraturen. Litteraturen som har studerats utgörs av vetenskaplig litteratur, det vill säga vetenskapliga publikationer i egenskap av artiklar, äldre examensarbeten, webbsidor samt lagtexter.

Den preliminära sökningen inleddes med utformning av sökord och begränsningar. I databasen Google Scholar användes sökorden ”Watchkeeping for Seafarers” samt ”STCW”.

De sökord som användes i Sveriges Riksdag databas ”Dokument och lagar” var Fartygsförlagd utbildning, ”utbildning sjöfolk”. Utbildning och sjöfolk sattes ihop som sökord på grund av att som avskilda var de inte relevanta för studiens syfte. Dessa databaser samt sökord användes för att få en övergripande blick på regelverken.

De insamlade data presenteras i bakgrundskapitlet och diskuteras senare i diskussionskapitlet i förhållande till studiens resultat.

4.1.2 Semistrukturerad intervju

De kvalitativa data samlades in genom semistrukturerade intervjuer med sjökaptensstudenter samt styrmän som på olika sätt kan bidra med sina upplevelser och erfarenheter.

Semistrukturerade intervjuer är en lämplig teknik då de återger respondenternas åsikter, erfarenheter och synsätt. Intervjuformen har också gett möjlighet att ställa följdfrågor och för respondenterna att utveckla sina resonemang och tankar. Semistrukturerade

intervjuer utgår från fastställda frågor, men följer nödvändigtvis inte en viss ordning av när och hur frågorna ska ställas (Alvehus, 2013).

I jämförelse med strukturerade eller ostrukturerade intervjuer erbjuder denna teknik att få en persons syn på sin verklighet och därmed inte ledas av intervjuaren. Det ger möjligheten att ställa följdfrågor till respondenterna och föra samtalet mer naturligt och låta respondenten själv i viss utsträckning styra i vilken ordning olika saker kommer upp (Hedin, 1996).

Valet av en semistrukturerad intervju grundade sig i studiens syfte och frågeställningar där avsikten med intervjuerna var att undersöka studenternas och handledarnas upplevelser och uppfattningar och låta dem framföra och utveckla sina synpunkter kring varje fråga och få friheten att utforma sina svar.

4.2 Genomförande

Nedan beskrivs urvalet för de semistrukturerade intervjuerna samt kort om intervjuernas och litteraturstudiens genomförande

4.2.1 Deltagare

Totalt åtta respondenter har deltagit i den här studien, fyra handledare samt fyra sjökaptensstudenter.

Samtliga handledare som har intervjuats har studerat och erhållit sjökaptensexamen vid något av de svenska lärosäten som tillhandahåller sjöbefälsutbildningar. Samtliga handledare är andrestyrmän och är verksamma ombord Ro-Pax fartyg och har mellan 1.5 och tio års erfarenhet av handledning för sjökaptensstudenter.

Samtliga sjökaptensstudenter som intervjuades studerade sista året på det fyraåriga sjökaptensprogrammet. Hälften av dessa studerade på Chalmers tekniska högskola och de resterande studerade på Linnéuniversitetet Sjöfartshögskola. Tre av fyra respondenter hade tidigare arbetslivserfarenheter till sjöss och den fjärde hade arbetslivserfarenheter till sjöss under utbildningens gång.

Samtliga respondenter är konfidentiella och har tilldelats en siffra för att skilja dem åt när de framkommer i resultatet (se Bilaga 1).

4.2.2 Intervjuerna

Samtliga intervjuer ägde rum i februari 2018 och varade mellan femton till tjugo minuter. De skedde muntligt och spelades in. Respektive deltagare intervjuades enskilt. Direkta möten med respondenterna föredrogs, dock skedde två av de åtta intervjuerna via telefon eftersom respondenterna befann sig i olika delar av landet och tidsbrist gjort det omöjligt att besöka dem enskilt.

Intervjuerna inleddes med att upplysa respondenterna om studiens syfte och om sina rättigheter. De fick information om deras anonymitet i studien samt att de har möjligheten att avbryta sitt deltagande när och om de ville. Intervjuerna fortsatte med frågor om respondenterna tidigare erfarenheter, nuvarande befattning, erfarenheter av handledning osv. Detta följt av frågor kopplade till studiens syfte och frågeställningar (se Bilaga 2 & 3).

Efter varje intervju transkriberades och analyserades det som respondenterna återgett. Under transkriberingen bekantade man sig ännu mera med intervjuerna och uppmärksammar likheter och skillnader i respondenternas utsagor.

4.3 Analys

De inspelade intervjuerna transkriberades och de antecknade intervjuerna renskrevs kort efter att de genomförts. De transkriberade intervjuerna analyserades och respondenternas svar tematiserades och kategoriserades. Detta förfarande beskrivs av Bryman & Bell (2017) som menar att denna metod ger en bra överblick av respondenternas svar.

4.4 Etiska överväganden

Eftersom den här studien innefattade människor var det viktigt att skydda deltagarnas integritet och visa dem respekt, vilket tas upp i Helsingforsdeklarationens riktlinjer gällande informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Sveriges läkarförbund, 2014). Enligt Vetenskapsrådet, (2018) ska de medverkande informeras om studiens syfte och sina rättigheter. Respondenterna blev innan intervjun muntligt informerade om sina rättigheter som deltagare i en vetenskaplig studie. De fick även förfrågan i förväg om de godkände att intervjun spelades in. De fick även information

om författarens namn, kontaktuppgifter och vilken institution författaren kom ifrån. All insamlad data är avsedd för att endast användas i studiens forskningsändamål.

5 Resultat

Här presenteras de resultat som framkommit i studien. Resultatet delas in i två segment, sjökaptensstudenternas svar och sedan handledarnas svar. Information som samlats in genom intervjuerna kommer kategoriserats i underrubriker. Dessa underrubriker är utformade som frågorna som ställdes till respondenterna under intervjuerna.

5.1 Sjökaptenstudenter

Här presenteras svaren från de fyra intervjuerna som utfördes med studenter.

5.1.1 Hur gick det till på din senaste FFU?

Student 1 beskriver sin senaste praktik på ett Ro-Ro (Roll on Roll off) fartyg som en väldigt självständig praktikplats där hen spenderade åtta timmar per dag på bryggan när hen gick vakt med andrestyrman. Arbetet på däck var knappt påtagligt då studenten endast arbetade fyra timmar i veckan på däck och resterande tid på bryggan. Raka motsatsen var det för student 2 som genomförde sin praktik ombord ett tankfartyg. Hen uttrycker det såhär;

Eftersom jag inte hade varit på tank innan så var fokuset just på det, 'tankbiten'. I bryggjtjänsten så vart det inte så mycket över huvudtaget där faktiskt.

Det var rätt mycket att de tyckte att man skulle fokusera på att lära sig publikationer och såna saker och de tog inget initiativ att man skulle ha något med bryggjtjänsten att göra. Man fick inte skriva i loggbok, det skulle dem göra själva. Allt sånt gör de själva. Reseplanering ville de göra själva. Man var mest i vägen.

Student 2 hade dock tidigare haft praktik ombord ett Ro-Pax fartyg och beskrev den påtagliga skillnaden gentemot den senare praktikplatsen. Ombord Ro-Pax fartyget fick hen mer tid på bryggan med andrestyrmannen som var studentens handledare. Studenten beskrev praktiken som mycket givande då hen fick navigera självständigt och ta egna beslut.

Student 3 och 4 erhöll båda sin praktik ombord Ro-Pax fartyg. De beskriver sin FFU som väldigt givande då de båda började sin praktikperiod på däck för att lära känna

båten som sedan övergick till arbete på bryggan med styrmännen. Student 3 beskriver hur hans praktik var upplagd:

Första veckan var jag på däck, men resterande tid var jag med andrestyrmännen, gick med dom och gjorde det som de gjorde. Lastade, 'amosjobb', var med på bryggan osv.

På bryggan fick jag framförallt köra båt, i början kände dom väl in vilken person man va och se om man kunde köra över huvudtaget, men efter det så fick jag va väldigt självständig, fick säga nästa kurs jag skulle gira till och om det blev någon situation som skulle bli svår så diskuterade vi vad som skulle va den bästa vägen att gå och så fick jag utföra den giren då.

Sammanfattat fick studenterna skilda upplevelser av bryggvakt och praktikperioden beroende på var deras senaste praktik genomfördes. I sammantaget kom det fram att de elever som genomförde sin FFU ombord ett Ro-Ro fartyg fick mer erfarenhet och upplevde mer självständighet i de uppgifter de fick genomföra ombord med andrestyrman.

5.1.2 Vad är handledarens roll under den handledda bryggjänsten?

Samtliga studenter är eniga om att handledarens roll är att tillgodose studenten med den information och kunskap som är aktuell för respektive student och anpassa efter årskurs och erfarenheter.

Student 1 menar att av första och andra årselever kan man inte förvänta sig att de själva ska förstå vad dom behöver lära sig.

Man ska alltid ta ansvar för sitt eget inlärande men det är handledaren som måste förstå att när man har så dålig koll så är det svårt att veta vad man behöver lära sig /.../ Så mycket från handledaren skulle va att hjälpa till med att sålla i att det här behöver du verkligen och ha stenkoll på. Hjälpa eleverna med vad som är viktigt.

Student 3 håller med och menar att det är handledarens roll att anpassa sig efter studentens erfarenheter:

Det beror ju på vilken årskurs man går i såklart. I början som ny och som jag helt utan arbetslivserfarenheter så förväntar man ju sig att de ska lära en 'basic' grejer, man kan ju absolut ingenting och jag förväntande mig att de skulle förstå det. Hade själv inte jättebra första praktik då jag förväntades ta egna initiativ men jag visste ingenting om båtar så det var svårt.

Student 3 som går sista året på sjökaptensprogrammet menar att handledarens roll under den sista praktikperioden ska ge mer tillit och låta studenterna vara mer självständiga. Under bryggjtjänsten ska de vara mer som bollplank som man kan bolla tankar på och låta studenterna ta egna initiativ eftersom de själva snart ska sitta där som andrestyrmän.

Studenten 2 och 4 menar att under bryggjtjänsten är handledarens roll, för de studenter som är redo att köra båt självständigt, att vara där att korrigera om något blir fel och diskutera studentens egna beslut samt att tillåta egna initiativ och självständighet genom att ta egna beslut och agera samt att tillåtas göra små misstag

I sammantaget är studenterna eniga om att handledarens roll är att tillgodose och anpassa lärandet för respektive årskurs. Under de sista praktikperioderna ska handledaren ge så mycket självständighet som möjligt under bryggjtjänsten och tillåta studenten att ta egna initiativ och agera stöttning och "bollplank" för studentens tankar och idéer.

5.1.3 Vad är studentens roll under den handledda bryggjtjänsten?

Tre av fyra studenter fick under sin senaste fartygsförlagda praktikperiod agera självständigt på bryggan, detta gällde navigeringen under bryggvakten. Där uttryckte student 2 vikten av att ta egna beslut och visa engagemang samt att visa att man kunde utföra de uppgifter som krävs på ett godtyckligt sätt.

Att försöka vara framåt och inte bara sitta tyst bredvid utan att försöka ta egna initiativ från början innan man kanske fått köra helt själv men man visar sig att vara engagerad och undrar och frågar. För annars kan jag förstå att en handledare inte kanske orkar engagera sig om eleven inte visar så mycket vilja från början.

Studenterna menar att det beror mycket på vilket slags fartyg man är på. Vissa fartyg låter dem vara väldigt självständiga, medan andra fartyg är striktare. På de striktare fartygen spelar det ibland ingen roll hur engagerad man var, menade student 3.

Student 4 tar upp vikten av relationen mellan handledare och student för att få agera så självständigt så möjligt:

Jag fick väja för andra båtar självständigt, till en början fick jag säga till vad jag skulle göra men efter ett tag så fick jag agera helt självständigt så länge jag gjorde på ett rätt och säkert sätt.

Då fick jag, när jag hade fått mer erfarenhet och förtroende så fick jag utföra mer självständigt och min roll på bryggan växte.

De studenter som fick vara självständiga under brygg tjänsten fick navigera och sköta radiokommunikationen med handledaren som stöd.

Sammanfattningsvis menar studenterna att med engagemang, visad kunskap och en bra relation till sin handledare fick man på de flesta fartyg utföra de uppgifter som andrestyrman vanligtvis utför självständigt.

5.1.4 Vad kan förbättras kring handledningen?

Studenterna uttrycker att handledningen ombord kan förbättras för första och andra års elever genom att lägga lite extra fokus på dem i form av hjälp och guidning under praktikperioden.

Student 2 menar att handledaren borde låta studenten ta egna initiativ men att det beror på vilket fartyg man är på. Vissa fartyg är bra på detta och andra mindre bra.

5.1.5 Vad kan studenten förbättra?

Samtliga studenter uttrycker att studenterna borde ta mer initiativ och fråga mer för att visa engagemang. Student 2 uttrycker vikten av engagemang och menar att en student som inte engagerar sig eller tar några initiativ, kommer en handledare tappa lusten att engagera sig i.

Student 1 menar att första och andra års studenter borde vara på och säga till om det något oklart och om det behöver hjälp med något. Hen tar också upp studenternas praktikbok och menar att:

Det jag har sagt till första årselever som jag stött på är att den här boken skipa den de första två veckorna eller nånting och bara häng med och försök se vad som ändå blir gjort men nånstans halvvägs in så kan man börja gå igenom den där boken och titta på vad det är som du helt känner att du missat eller behöver jobba lite mer på. Men typ halvvägs in tycker jag att det borde bli dags att börja titta på den där boken.

Student 3 menar att studenten måste ta vara på den relativt korta tiden ombord och menar att det är mycket att lära sig och att en dag ska man sitta där som andrestyrman.

5.2 Handledare

Här presentas svaren från de fyra intervjuerna som utfördes med handledare.

5.2.1 Vad är handledarens roll under den handledda bryggjtjänsten?

Handledare 1 menar att hens roll under bryggjtjänsten är att få studenten engagerad och insatta i systemen ombord och förstå helheten kring instrumenten. I överensstämmelse med handledare 4 vill de få studenterna att känna sig trygga med att navigera och vill skapa en diskussion och utbyta åsikter kring körningen. Handledare 4 utvecklar sina tankar om sin roll under bryggjtjänsten:

Min roll är att få eleven att känna sig trygg, våga göra lite små misstag, diskutera mycket och utbyta lite åsikter och synpunkter kring körningen och allt annat runt omkring. Det som är viktigt och 'good to know' och 'need to know'.

Handledare 3 fortsätter i samma spår som de andra respondenterna och menar att hens roll är oftast övervakning, att studenterna får agera självständigt genom att de får föreslå en handling, diskutera handlingen och låta studenten utföra denna. Dock får handledaren gripa in om studenten missat något eller om något går fel. Handledare 2 menar att rollen för en handledare är att få studenten redo för styrmansjobbet,

framförallt sista årselever då de snart sitter ensamma och ska då klara av jobbet själv. När studenten går av fartyget ska hen sedan kunna komma ombord igen för att arbeta som styrman.

I sammantaget anser handledarna att deras roll är att få studenten engagerad och visa tillit, att få dem redo för sitt framtida yrke samt att låta de vara självständiga och utbyta kunskaper genom diskussion.

5.2.2 Vad är studentens roll under den handledda bryggjtjänsten?

Både handledare 2 och 3 uttrycker kort att studenternas roll är helt enkelt att lära sig det som de behöver för att komma in i rollen som andrestyrman. Detta inkluderar att kunna navigera, kunna de olika systemen uppe på bryggan, hantera radiokommunikation osv. För att uppnå detta måste studenten våga fråga.

Handledare 1 menar att hen förväntar sig att studenterna är intresserade och att de kommer förberedda och insatta i vad de ska göra ombord, framförallt att fråga och förklara vad studenterna själva behöver hjälp med och är intresserade av. Hen upplever det som svårt när studenterna inte berättar vad de kan och inte kan och fortsätter med att säga:

Hade gärna sett att det ligger mer på elevens sida att dom berätta var dom är intresserade om och vad dom vill ha ut av sin tid, att de har eget ansvar över sin egen utbildning.

Handledare 4 har som åsikt att studenten ska vara med på så mycket som möjligt och iaktta samt att dra nytta av att ha olika handledare under praktikperioden för att se hur dem hanterar navigeringen och ta in kunskap därifrån.

Sammanfattningsvis vill handledarna att studenterna tar på sig en frågevisande roll, där studenten visar engagemang och nyfikenhet. Studenten ska vara med på så mycket som möjligt och iaktta.

5.2.3 Vilka uppgifter utför studenten på bryggan?

Samtliga handledare inleder sina svar med att det är väldigt olika från student till student, både beroende på vilken nivå de ligger i kunskapsmässigt men också vilken årskurs de går i. Handledare 1 menar att med förstaårselever kan det skilja mycket

beroende på hur mycket arbetslivserfarenheter de har sedan tidigare. Om de inte har någon tidigare erfarenhet och aldrig arbetat på ett fartyg innan så måste handledaren fokusera på fundamentala saker och börja på en låg nivå för att senare bygga på i efterhand.

Därnäst menar handledarna att studenterna på bryggan, oberoende vilken årskurs, ska utföra de uppgifter som en andrestyrman gör på bryggan men i olika utsträckningar.

Handledare 2 förklarar:

Är det en sista årselev så gör han ju allt som styrman ska göra. Så tittar jag på. Är det en första, andra årselev, så tittar kanske han på och gör lite under handledning, och sen göra lite själv. Men målet är att de ska göra allt som en styrman gör själva och så övervakar vi bara.

Handledare 3 och 4 förklarar att uppgifterna som utförs på bryggan är mest fokuserade på körningen, där inkluderad att prata i radio och hålla radiokommunikation med fartyg och land. De tar också upp lastplanering och skiva i loggböcker som en uppgift som studenterna får utföra på bryggan.

5.2.4 Har eleven fått agera självständigt och till viken uträkning?

Samtliga handledare anser att studenterna har fått agera självständigt under deras handledning. De anser att det är det bästa sättet att lära ut på. Handledare 1 och 2 menar att om de litar på studenten så få de utföra allt själva och handledaren sitter bredvid och observerar och hoppar in om det blir något fel.

Handledare 1 menar att:

Man måste uppleva det själv, för man kan berätta hur mycket som helst men det går inte att ta in innan man själv kan reflektera över det efter man själv har gjort det.

Det är väldigt svårt men det är väldigt olika från person till person, om man känner att man kan lita på personen eller inte.

Handledare 4 menar att det är viktigt att låta studenterna göra småfelen nu när de bara är studenter och har vägledning bredvid sig som de kan diskutera med och reflektera om

varför och hur det gick fel. Då vet de hur de ska göra till nästa gång om de råkar ut för samma situation igen.

5.2.5 Vad kan förbättras kring handledningen?

Samtliga handledare anser att strukturen för handledare borde vara bättre. Handledare 1 anser att praktikkboken studenterna får från skolan är fel vinklad och förklarar vidare:

/.../ den här boken som de kommer ut med att den är lite fel vinklad. För att det står att det är befälet som ska lära ut och är skyldig att göra det men jag tycker att det ska ligga på eleven. Det är eleven som ska vara ansvarig för att det blir gjort. Men sen att det kontrolleras och godkänns av en handledare men inte att det är handledarens skyldighet utan att det ska ligga tvärtom.

Handledare 3 och 4 menar att det borde finnas en strukturerad instruktion med tips och stöd hur man ska handleda eller någon gemensam mall eller 'guidelines' för att förenkla för handledaren och studenten. Exempelvis hur handledarna ska lägga upp ett schema för en student ombord och vilka uppgifter hen ska utföra under praktikperioden. De har åsikten att det är svårt för handledaren då de bara får studenter och förväntas göra det bästa av allting samt att förstå och kunna studenternas praktikkböcker.

Handledare 2 anser att ett tydligt mål saknas för studenterna under praktikperioden och menar att alla handledare ska ha samma mål med sina studenter. Hen förklarar närmare och menar att ett mål för en sistaårselev som kommer härifrån kan komma tillbaka som styrman, om inte så har handledaren misslyckats. Ett mål för en förstaårselev, andraårselev, och tredjeårselever så att handledare vet vad slutmålet är och veta om det misslyckats eller inte. Om det misslyckats behöver en ändring ske i organisationen.

5.2.6 Vad kan studenten förbättra?

Handledare 1 och 4 anser att studenterna som kommer ombord ska var pålästa, ha en tydlig målbild av praktikperioden och inte vara rädd att säga vad dem känner att de behöver jobba på för att bli bättre. Handledare 1 ger sina råd till studenterna:

Ta eget initiativ, läsa på, styra sin egen praktik, och framförallt vara ödmjuk, och inte komma som en besserwisser.

Handledarna menar att mycket ansvar ligger på dem att studenten ska få en lyckad praktik, men de menar att studenten har själv ett stort ansvar över sitt eget inlärande under praktiken. Handledare 2 och 3 menar att studenten måste visa intresse och vara med på så mycket som möjligt för att göra det bästa av tiden ombord. Att fråga styrmännen om det är något speciellt som händer ombord och då fråga om de får vara med. För att citera handledare 2 ”du kan inte få mer än ett nej”.

6 Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka sjökaptenstudenters och handledarnas upplevelser av den handledda brygg tjänsten ombord under sin fartygsförlagda utbildning.

Kapitlet är uppdelat i två segment där första delen innehåller en diskussion kring studiens frågeställningar genom respondenternas svar som framkommit under intervjuerna. Den andra delen innefattar en diskussion kring uppsatsens metod.

6.1 Resultatdiskussion

I följande avsnitt diskuteras de data som har presenterats i resultatkapitlet utifrån bakgrund, syfte och metod.

6.1.1 Hur FFU vanligtvis upplagd?

I Linnéuniversitetets handbok om fartygsbelagd utbildning (2018) beskrivs hur de 360 dagar av fartygsförlagd praktik ska delas upp. I enlighet med studien inkluderar den första och andra perioden däckarbete för studenten samt en introducering till andrestyrmans uppgifter ombord. Detta ska ge studenten grunderna och förståelse för arbetet ombord respektive fartyg. I likhet med resultatet i den här studien är det förstaårsstudenter som gör majoritet av sin praktiktid på däck och med ökad förståelse, kunskap och årskurs blir studenterna mer och mer bekant med styrmannens arbetsuppgifter.

Under den tredje perioden ska studenten enligt Linnéuniversitetet (2018) fokusera på de arbetsuppgifter som vakthavande styrman utför till sjöss och i hamn samt i utökad omfattning vara med och utföra överstyrmans arbetsuppgifter. Det visade sig i resultatet att tre av fyra som utförde sin tredje period fick genomföra de uppgifter som andrestyrman utförde på daglig basis.

Student 1 utförde sin senaste praktik på ett Ro-Ro fartyg och beskrev sin praktik där som självständig där majoriteten av tiden spenderades med andrestyrman och utförde de uppgifter som en andrestyrman utför. Student 2 och 3 beskrev sin praktik väldigt likartad då de likvisst utförde sin praktikperiod ombord ett Ro-Ro fartyg. Student 4

utförde sin praktik på ett tankfartyg. Studenten i fråga fick inte ta del av den självständighet och de uppgifter som en andrestyrman utövade. Utifrån dessa upplevelser kan man se en skillnad gällande de olika fartygstyperna och den mängd erfarenhet och självständighet studenterna får uppleva på respektive fartygstyp.

Enligt Transportstyrelsens rekommendation (2013) ska studenterna under sin utbildning utföra sin praktik på minst tre olika fartygstyper. Detta kan leda till olika upplevelser och upplägg för studenterna.

6.1.2 Hur är en handledd bryggjänst upplagd?

Återkommande menar handledarna att upplägget och vilka uppgifter som utförs av studenten är olika från student till student. Inte enbart av vilken årskurs studenten i fråga studerar utan också hur mycket engagemang och kunskap studenten besitter och demonstrerar.

De uppgifter studenterna får utföra på bryggan är mest fokuserade på att navigera fartyget samt att ansvara för radiokommunikationen. De får dessutom implementera fartygets lastplanering och skriva i fartygs loggbok under navigeringen. Hur och i vilken utsträckning studenterna får utföra uppgifterna är upp till handledaren och studenten. Här menar handledarna att tillit och studentens engagemang har en stor roll i hur mycket de släpper ansvaret till studenten.

Tidigare forskning visar att praktiken påverkas av handledarens och studenternas personkemi. Enligt Oksanen (2011) påverkas praktiken som en helhet delvis av vilka handledare man haft under praktikperioden och personkemin mellan handledaren och studenten. Här tillkommer, likväl i mitt resultat, att mycket är upp till varje student hur mycket man lär sig.

I sammantaget är handledarens och studentens personkemi samt studentens egna engagemang viktig vid inläringen för studenten under praktiken som helhet, men också under den handledda bryggjänsen. En bra personkemi samt ett uppvisat engagemang och kunskap från studenten kan leda till att upplägget vid en handledd bryggjänst optimeras med att studenten får utföra och ta ansvar för samtliga uppgifter som en andrestyrman vanligtvis är sysselsatt med.

6.1.2.1 Vad har handledaren för roll?

Resultatet lyfter fram att handledaren under den handledda bryggjätten ska agera stöttning och bollplank för stundets tankar och idéer. Detta är i överensstämmelse med Näslund (2004) och Bladini (2004). Näslund och Bladini benämner olika handledarroller i respektive studie, en av dessa handledarroller beskrivs som en stödjande person vars roll är att lyssna och bekräfta den handledda. Vidare beskriver Näslund (2004) att en handledare kan vara undervisande som en lärare, detta beskrivs av studenterna som handledarens huvudsakliga roll. I likhet med Tveiten (2003) menar studenterna att handledarens roll är att tillgodose med information och att fokuset ligger på lärandet för studenten. Handledaren ska anpassa inläringen efter studentens kunskapsnivå och erfarenheter.

I studiens resultat framkom det att handledarnas egna uppfattning om vad deras roll är, är att få studenterna att känna sig trygga med navigeringen och systemen på bryggan, få dem redo för att utföra de uppgifter som en andrestyrman utför på daglig basis samt att låta studenterna vara självständiga och utbyta kunskaper genom diskussion. Detta korresponderar med det som benämns av SveMin (2015) som handledarens främsta uppgift, vilket är att instruera och lära ut samt att lyssna på den handledda för att dela kunskaper och uppfattningar.

Resultatet lyfter fram väsentliga delar för handledningen ombord och respondenternas svar korresponderar väl med tidigare studier. I sammantaget är handledarens roll att ge stöttning och kunskaper till studenten ombord samt att låta studenten agera självständigt.

Dock är det svårt att uppfylla denna roll då handledarna upplever avsaknaden av struktur och stöd. Denna avsaknad av stöd till handledaren påverkar kvalitén på handledning vilket leder till en sämre praktikperiod för studenterna.

Varken lärosäten eller rederier lär styrmännen att vara handledare i praktiken. De styrmännen som gått det fyraåriga sjökaptensprogrammet har själva fått utföra den fartygsförlagda utbildningen och genom den vägen lärt sig praktikhöckerna och handledning ombord, dock är det långt från alla som behöver ha praktik då de redan erhållit sin sjötid sedan innan. Det kan också tilläggas att praktikhöckerna uppdateras vilket leder till att handledarna tappar kunskapen om studentens praktikhöcker med tiden.

Respondenterna tar också upp bristen av standardisering av praktiken. Avsaknaden av denna standardisering leder till att handledaren måste anpassa praktiken för varje student.

Enligt Transportstyrelsen (2013) ska praktiken enbart fullgöras på fartyg där den utsedde handledarens arbetsbelastning är sådan att utrymme finns att ge eleven den assistans som är nödvändig för att kunna genomföra utbildningen.

Här menar respondenterna att avsaknaden av standardiseringen för studenten samt struktur för handledaren leder till att arbetsbelastningen för dem blir mycket mer än vad de egentligen klarar av och därmed får praktiken ej fullgöras på det fartyget enligt Transportstyrelsen (2013).

6.1.2.2 Vad har studenten för roll?

I frågan om studentens roll under den handledda bryggjtjänsten uttryckte studenterna vikten av att ta egna beslut och visa engagemang samt att visa att man kunde utföra de uppgifter som ges av handledaren på ett godtyckligt sätt. Återkommande är hur betydelsefullt studentens engagemang och intresse är under praktikperioden. Handledarna anser att engagemang och intresse avgör hur mycket studenten lär sig under perioden ombord. Detta speglar sig också på andra arbetsplatser som exempelvis för lärarstudenter. I tidigare forskning, som berör lärarstudenters upplevelser av sina praktikplatser, menar Larson & Skäryd (2009) att studentens egna inställning och engagemang är en av flera viktiga faktorer som påverkar en praktikperiod.

Handledarna anser att det är studentens egna ansvar att lära sig det som de behöver för att komma in i rollen som andrestyrman. Kunskapen är delvis erhållen i någon av Sveriges två lärosäten för sjöfart men också ombord. Kunskapen ombord förärvas genom att fråga och iakttäcka besättningen i sitt dagliga arbete. Handledarna vill därför att studenten tar på sig en frågvis roll och visar engagemang och intresse för arbetet.

6.1.3 Hur kan den handledda bryggjtjänsten förbättras?

I studiens resultat nämns ett antal faktorer som respondenterna ansåg kunna förbättras. Handledarna anser att strukturen för handledare ombord bör förbättras och menar att det borde förekomma en handledarbok där det beskrivs hur handledningen ska ske ombord. Det som framkom under studiens litteratursökning var ett exempel från Linnéuniversitet (1989) som nämner handledarens uppgifter under den fartygsförlagda utbildningen.

Enligt den rapporten framkommer det att handledarens uppgifter är att återigen introducera och informera studenten när denna kommer ombord genom en säkerhetsgenomgång av fartyget, därefter visa, instruera och öva samt att planera, bedöma, organisera och anpassa den fartygsförlagda utbildningen till varje student ombord.

Det som inte framkommer, men som önskas av handledarna, är exempel på arbetsschema för studenten samt hur handledningen ska ske. Detta borde, enligt en av handledarna, finnas inom fartyget eller rederiet. Detta är viktigt för att få en standardisering av praktiken för varje student och för att försäkra sig att varje student får samma praktiska kunskap ombord.

Vidare anser en av handledarna att ett gemensamt mål för studenternas praktikperiod borde fastställas. Detta för att få handledaren och studenten att sträva efter något specifikt och få ett resultat. En student som fullgjort sina studier och sin sista praktikperiod erhåller behörigheten klass V som gör det möjligt för den nyexaminerade att anställas som styrman i obegränsad fart ombord på valfri fartygstyp (Transportstyrelsen, 2011). Målet för en student som utför sin sista praktikperiod är att kunna komma tillbaka till fartyget och utföra arbetet som styrman. Däremot saknas det mål för studenter som genomför sin första eller andre praktikperiod. Detta går dock hand i hand med avsaknaden av struktur av den fartygsförlagda praktiken. Om inte en bättre struktur eller standardisering av studenternas praktik uppnås kommer det ej vara möjligt med ett gemensamt mål för studenterna.

Studenterna anser att handledarna bör lägga mer fokus på studenterna som gör sin första praktikperiod och vara mer behjälpliga. Enligt Linnéuniversitetets handbok om fartygsförlagd utbildning (2018) ska studenter under deras första period utföra däckarbete för att ge studenten inblick i fartygets funktioner. Därmed utför inte studenterna uppgifter med styrmännen och med detta glöms det i vissa fall bort av styrmännen som lägger ansvaret på däckbesättningen. En insiktsfull åsikt av en handledarna angående förbättringar för studenterna:

Ta eget initiativ, läsa på, styra sin egen praktik, och framförallt vara ödmjuk, och inte komma som en besserwisser.

Detta summerar vad både studenterna och handledarna menar att studenterna bör förbättra. Studenterna bör läsa på om relevant information om fartyget samt vad studenten själv ska genomföra under sin praktik innan de kommer ombord, ta egna initiativ och engagera sig och ta ansvar för sin egen praktik och inläring.

6.2 Metoddiskussion

I följande avsnitt diskuteras studiens metodval, vad som kunde gjorts annorlunda samt metodens för- och nackdelar följt av en diskussion av studiens validitet

6.2.1 Semistrukturerade intervjuer

Valet av semi-strukturerade intervjuer grundade sig i att i stor utsträckning låta den intervjuade ge utsvävande svar. Genom att endast använda en intervjuguide som riktlinjer för intervjun (Alvehus, 2013), gav de även spelrum för att ställa följdfrågor till respondenterna. Som förväntat kom respondenternas enskilda åsikter fram, medan strukturerade intervjuer förkastades då dessa har mer gemensamt med ett regelrätt frågeformulär än med en intervju.

Intervjuerna har bidragit med empiriska data som troligtvis inte kunnat erhållas på annat sätt. Inspelningarna av intervjuerna visades sig vara tidskrävande att transkribera dock förlorar man lätt känslor och annan värdefull information om inte intervjun spelades in. Under analysens gång upptäcktes svårigheten med transkriberingarna av intervjuerna. Denscombe (2009) tar upp problemet med att viss materiel måste kasseras, ibland tyvärr bra material, vilket visades sig stämma i den här studien. Likaså arbetstimmar som gått åt till just transkriberingen blev fler än planerat.

Kvale (1997) menar att det inte går att sätta en generell gräns för hur många informanter som ska delta i en studie, utan att det till stor del är avhängt forskningsfrågan som ska besvaras. Den preliminära föreställningen var att intervjua sex till åtta stycken sjökaptensstudenter samt handledare. Resultatet blev fyra intervjuade sjökaptensstudenter och fyra handledare. Ett flertal mer intervjuer hade gett mer nyanserat resultat. Dock förelåg inte tiden till författarens fördel och det fanns inte mer tid att intervjua fler personer.

6.2.2 Studiens validitet och reliabilitet

Grundläggande definitionen för validitet är om det avsedda ämnet eller objektet som har för huvudmål att mätas, att det faktiskt mäts (Stenbacka, 2001). Enligt Stenbacka (2001) är svaret på frågan om god validitet i en kvalitativ studie tämligen enkel. Studiens innehåll är validerat om personen som intervjuas ges möjligheten att tala fritt utifrån sina egna kunskaper och erfarenheter. Validiteten uppnås genom att använda en metod som inte tvingar fram strategiska svar.

Studiens resultat uppskattas hålla god validitet eftersom studiens empiri grundar sig i respondenternas svar i fråga om deras upplevelser om den handledda bryggjätten ombord den fartygsförlagda praktiken, genom intervjufrågorna har personliga erfarenheter, åsikter och reflektioner givits utrymme och respondenterna har fått möjlighet att prata fritt under intervjun.

Författaren utgick från den information som utkom från intervjuerna med sakkunniga personer inom ämnet och därmed har respondenten en hög trovärdighet (Descombe, 2009). Studiens empiri anses vara av hög kvalitet sett till att alla respondenter har en bra sakkunskap specifikt för sina områden.

Reliabilitet definieras som en hög grad av stabilitet, vilket innebär att resultatet repeteras och detta är oberoende av vem som utför testet, och används för att mäta tillförlitligheten i en studie (Golafshani, 2003). Av den orsaken att respondenternas svar stämmer väl överens med varandra samt tidigare forskning inom ämnet anses den här studien hålla en god reliabilitet.

7 Slutsatser

Studiens syfte var att undersöka sjökaptentstudenternas och handledarnas upplevelser av den handledda brygg tjänsten ombord under sin fartygsförlagda utbildning. Genom semistrukturerade intervjuer erhöles följande slutsats.

Den sammanställda uppfattningen om upplägget av den fartygsförlagda utbildningen är att under den första praktikperioden ser upplägget ut ungefär samma på alla slags fartygstyper. Under denna period ska studenten utföra däckarbete som ska ge studenten grunderna och förståelse för arbetet ombord. Däremot under den andra och tredje praktikperioden kan upplägget skilja sig från fartygstyp till fartygstyp beroende på hur mycket av vakthavande styrmans uppgifter de tillåter studenten att utföra. Under de senare praktikperioderna ska studenten mer och mer fokusera på de arbetsuppgifter som vakthavande styrman utför till sjöss och i hamn.

Under den handledda brygg tjänsten ska studenterna utföra de uppgifter som vakthavande styrman utför, fokuset ligger på körningen, där inkluderad att prata i radio och hålla radiokommunikation med fartyg och land. I vilken utsträckning studenten får utföra dessa uppgifter beror på studentens egna engagemang, kunskapsnivå och i vilken årkurs studenten för tillfället studerar.

Handledarens roll under den handledda brygg tjänsten att ge stöttning och kunskaper till studenten ombord samt att låta studenten agera självständigt. Samtidigt som studentens roll är att fråga och visa engagemang samt visa intresse för arbetet som utförs ombord.

Respondenterna anser att strukturen för handledare ombord bör förbättras genom att tillämpa en handledarbok ombord som ger tips om hur handledningen ska gå till för att förenkla för både studenter och handledare. Vidare anses det ett gemensamt mål för studenternas praktikperiod bör fastställas samt att handledarna bör lägga mer fokus på studenterna som gör sin första praktikperiod.

Gällande förbättringar för studenterna anser respondenterna att studenterna bör läsa på innan de kommer ombord, ta egna initiativ och engagera sig mer och ta ansvar för sin egen praktik och inläring.

7.1 Vidare forskning

Ett återkommande problem enligt respondenterna var den frånvarande strukturen för praktikperioden för studenter och handledare. Det vore intressant att från ett annat perspektiv (exempelvis intervjua rederier) att vidare undersöka huruvida det finns några lösningar till de problem som respondenterna ansåg föreligga. Ett exempel är att framställa en struktur för hur praktiken ombord ska genomföras, både för studenter och handledare.

Referenser

- Alandia marine. (2018). INSTRUKTIONER FÖR VAKTBEFÄLET. Alandia marine. Hämtad 2018-03-29 från https://www.alandia.se/sites/www.alandia.se/files/attachments/documents/instruktioner_vaktbefal_sv.pdf
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Liber AB.
- Bladini, K. (2004). Handledning som verktyg och rum för reflektion. Hämtad 2018-03-11 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:5804/FULLTEXT01.pdf>
- Bryman, A., & Bell, E. (2017). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Stockholm: Liber AB.
- Chalmers tekniska högskola. (2018). *Fartygsförlagd utbildning*. Hämtad 2018-03-04 från <https://student.portal.chalmers.se/sv/chalmersstudier/programinformation/sjokapten/Sidor/Fartygsf%C3%B6rlagd%20utbildning.aspx>
- Chalmers tekniska högskola. (2018). *Sjökaptent*. Hämtad 2018-03-04 från <https://www.chalmers.se/sv/utbildning/program-pa-grundniva/Sidor/Sjokapten.aspx>
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna, andra uppl.* Lund: Studentlitteratur.
- Gjems, L. (1997). *Handledning i professionsgrupper*. Lund: Studentlitteratur.
- Golafshani, N. (2003). Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research. *The Qualitative Report*, ss. 597-607.
- Hedin, A. (1996). En liten lathund om kvalitativ metod med tonvikt på intervju.
- Hultman, G., Schoultz, J., & Stolpe, K. (2011). Samspelet lärarstuderande – handledare. Hämtad 2018-03-25 från <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/7987/7037>
- Karlsson, A., & Skoglund, J. (2014). *Återkoppling av sjöpraktik*. Kalmar: Linnéuniversitetet.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB.
- Larsson, M., & Skäryd, J. (2009). *Lärarstudenters upplevelser av den verksamhetsförlagda utbildningen*. Kalmar: Humanvetenskapliga Institutionen.
- Lauvås, P., & Handal, G. (2015). *Handledning och praktisk yrkesteori*. Lund: Studentlitteratur.

- Linnéuniversitet; Chalmers tekniska högskola. (2016). *On board training manual and assessment log*.
- Linnéuniversitetet. (2018). Fartygsförlagd utbildning – Sedan 1989. Hämtad 2018-03-04 från <http://sjofart.org/media/2253/information-om-den-fartygsforlagda-utbildningen-lang-version-svenska.pdf>
- Linnéuniversitetet. (2018). *Sjökaptenprogrammet, 180 högskolepoäng varvat med fristående kurser för fartygsförlagd utbildning, 75 högskolepoäng*. Hämtad 2018-03-04 från <https://lnu.se/program/sjokaptensprogrammet-180-hogskolepoang-varvat-med-fristaende-kurser-for-fartygsforlagd-utbildning-75-hogskolepoang/kalmar-ht/>
- Motivation.se. (2011). *Handledning ökar förståelse*. Hämtad 2018-03-04 från: <https://www.motivation.se/innehall/handledning-okar-forstaelse/>
- Nationalencyklopedin. (2018). *handledning*. Hämtad 2018-02-17 från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/handledning>
- Nord, J. (2012). *Anestesisjuksköterskestudenters erfarenheter av ny modell för pedagogisk handledning på operationssal*. Lund: Lunds Universitet.
- Näslund, J. (2004). *Insyn i grupphandledning*. Linköping. Hämtad 2018-03-04 från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:22743/FULLTEXT01.pdf>
- Oksanen, J. (2011). *Styrmannens synpunkt på utbildningen*. Åbo: Yrkehögskola Nova.
- Pertoft, M., & Larsen, B. (2003). *Grupphandledning med yrkesverksamma i människovård*. Stockholm: Liber AB.
- Stenbacka, C. (2001). Qualitative research requires quality concepts of its own. *Management Decision*, Vol. 39 Issue: 7, ss.551- 556
- SveMin. (2015). Tips och råd till handledare för praktikanter.
- Sveriges läkarförbund . (2014). *Helsingforsdeklarationen*. Hämtad 2018-02-18 från <https://www.slf.se/Lon--arbetsliv/Etikochansvar/Etik/WMA-dokument/Helsingforsdeklarationen/>
- Transportstyrelsen. (2011). Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om utbildning och behörigheter för sjöpersonal (konsoliderad elektronisk utgåva). Hämtad 2018-03-04 från https://www.transportstyrelsen.se/TSFS/TSFS%202011_116k.pdf
- Transportstyrelsen. (2013). Riktlinjer för fartygsförlagd utbildning. Hämtad 2018-03-04 från https://www.transportstyrelsen.se/globalassets/global/sjofart/ombordanstallda/utbildningar/riktlinjer_for_fartygsforlagd_utbildning.pdf

- Transportstyrelsen. (2018). *Vad är sjötid?* Hämtad 2018-03-05 från <https://www.transportstyrelsen.se/sv/sjofart/Ombordanstallda/Sjoman/Fragor-och-svar-for-sjoman/Tjanstgoring/Vad-ar-sjotid/>
- Tveiten, S. (1999). *Yrkesmässig handledning*. Studentlitteratur AB.
- Vetenskapsrådet. (2018). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad 2018-02-18 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Östman, N. (2012). *Handledarens attityd till studenter under fartygsförlagd utbildning*. Kalmar: Linnéuniversitetet.

Bilagor

Bilaga 1 – Respondenter

<u>HANDLEDARE:</u>	<u>BEFATTNING:</u>	<u>ERFARENHET:</u>
Handledare 1	Andre styrman	Arbetar på ett Ro-Pax fartyg Arbetat till sjöss i fem år Varit handledare i 1,5 år
Handledare 2	Andre styrman	Arbetar på ett Ro-Pax fartyg Arbetat till sjöss i 10 år Varit handledare i 10 år
Handledare 3	Andre styrman	Arbetar på ett Ro-Pax fartyg Arbetat till sjöss i 25–30 år Varit handledare i 15 år
Handledare 4	Andre styrman	Arbetar på ett Ro-pax fartyg Arbetat till sjöss i 12 år Varit handledare i två år

<u>STUDENT:</u>	<u>ÅLDER:</u>	<u>ÅRSKURS:</u>	<u>TIDIGARE ERFARNEHTER:</u>
Student 1	31 år	Fjärde året (sista)	Fyra månader som jungman
Student 2	23 år	Fjärde året (sista)	Tidigare studerat till matros Arbetat på skärgårdsbåtar i ett år
Student 3	22 år	Fjärde året (sista)	Under utbildningens gång arbetat som jungman i två månader
Student 4	35 år	Fjärde året (sista)	Arbetat som matros i sju år

Bilaga 2 – Intervjumall för handledare

INFORMATION TILL RESPONDENT

- Allt som sägs i intervjun kommer att redovisas konfidentiellt. Varken namn, fartygsnamn eller annan personlig information kommer att redovisas i den slutliga rapporten.
- Att delta i intervjun är frivilligt och du har möjlighet att ta en paus eller helt avbryta intervjun om du vill

RESPONDENTENS BAKGRUND

Vilken utbildningsbakgrund har du?

Vilken typ av fartyg arbetar du på?

Vilken är din befattning ombord?

Hur länge har du jobbat till sjöss?

Har du gjort fartygsförlagd utbildning själv?

Hur länge har du varit handledare för sjökaptensstudenter?

HANDLEDDA BRYGGTJÄNSTEN

Vad är din roll under den handledda brygg tjänsten?

Vad är studentens roll under den handledda brygg tjänsten?

Vilka uppgifter utför studenten på bryggan?

(Skillnad på studenter med tidigare arbetslivserfarenhet, första/sistaårs, ålder)

Har studenten fått agera självständigt och i vilken utsträckning?

(Skillnad på studenter med tidigare arbetslivserfarenhet, första/sistaårs, ålder)

Berätta lite om dina upplevelser av studenters initiativförmåga under brygg tjänsten.

(Skillnad på studenter med tidigare arbetslivserfarenhet, första/sistaårs, ålder)

Finns det något man hade kunnat göra annorlunda kring handledning för att förbättra den handledda brygg tjänsten?

Finns det något som studenten hade kunnat göra annorlunda för att förbättra den handledda brygg tjänsten?

Några andra förbättringar kring den handledda brygg tjänsten?

AVSLUTANDE FRÅGOR

För att sammanfatta intervjun, vilka goda råd kan du ge till studenter för att få ut så mycket som möjligt av sin praktik och den handledda brygg tjänsten?

Bilaga 3 – Intervjumall för studenter

INFORMATION TILL RESPONDENT

- Allt som sägs i intervjun kommer att redovisas konfidentiellt. Varken namn, fartygsnamn eller annan personlig information kommer att redovisas i den slutliga rapporten.
- Att delta i intervjun är frivilligt och du har möjlighet att ta en paus eller helt avbryta intervjun om du vill

ELEVENS BAKGRUND

Hur gammal är du?

Vilket år går du på sjökaptensprogrammet?

Tidigare arbetslivshet på sjön?

Om JA:

Vart någonstans?

Vilken befattning?

Hur länge?

HANDLEDD BRYGGTJÄNST

Vart gjorde du din senaste praktik?

Berätta lite om dina upplevelser av brygg tjänsten.

Vad var din roll under den handledda brygg tjänsten?

Vad är handledarens roll under den handledda brygg tjänsten?

Vilka uppgifter fick du utföra på bryggan?

Har du fått agera självständigt och i vilken utsträckning?

Finns det något man hade kunnat göra annorlunda kring handledning för att förbättra den handledda brygg tjänsten?

Finns det något som du som student hade kunnat göra annorlunda för att förbättra den handledda brygg tjänsten?

Några andra förbättringar kring den handledda brygg tjänsten?

AVSLUTANDE FRÅGOR

Finns det något mer som du tycker att jag borde ta upp eller framföra i mitt arbete?